

СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ «МЕДИЧНИХ» ЗЛОЧИНІВ

INVESTIGATIVE SITUATIONS ARISING WHILE INVESTIGATION OF «MEDICAL» CRIMES

Дунаєвська Л.Г.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правосуддя
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Маркевич Я.С.,

*студентка
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Стаття присвячена дослідженню поняття та класифікації слідчих ситуацій, що складаються під час розслідування злочинів різного виду, в тому числі «медичних». Велике практичне значення даного об'єкта полягає у тому, що розуміння слідчої ситуації допомагає особі, що проводить розслідування, правильно його спланувати. Зокрема слідчий чи прокурор, оцінивши слідчу ситуацію, можуть побудувати найбільш вірогідні слідчі версії, визначити напрямки подальшого розслідування, встановити обставини, що мають значення для кримінального провадження, визначити обсяг та послідовність слідчих (розшукових) дій тощо.

Ключові слова: «медичні» злочини, злочини, що вчиняються під час надання медичної допомоги, слідча ситуація, класифікація слідчих ситуацій, планування розслідування.

Статья посвящена исследованию понятия и классификации следственных ситуаций, складывающихся при расследовании преступлений различного вида, в том числе «медицинских». Большое практическое значение данного объекта заключается в том, что понимание следственной ситуации помогает лицу, производящему расследование, правильно его спланировать. В частности, следователь или прокурор, оценив следственную ситуацию, может построить наиболее вероятные следственные версии, определить направления дальнейшего расследования, установить обстоятельства, имеющие значение для уголовного производства, определить объем и последовательность следственных (розыскных) действий и т. д.

Ключевые слова: «медицинские» преступления, преступления, совершаемые во время оказания медицинской помощи, следственная ситуация, классификация следственных ситуаций, планирование расследования.

The article devoted to concept and classification of investigative situations, consisting in investigation of crimes of various types, including „medical”. Great practical value of this property is that understanding investigation of situation helps person conducting investigation properly planned. In particular investigator or prosecutor investigating assessing situation, can build the most possible investigative leads, identify areas for further investigation to establish circumstances relevant to criminal proceedings, to determine scope and sequence of investigation (search) action and so on.

Key words: „medical” crimes, crimes committed during medical care, investigative situation, classification of investigative situations, investigation planning.

Актуальність теми. Для організації ефективного розслідування злочинів будь-якого виду, в тому числі «медичних» злочинів, на початковому етапі розслідування суттєве значення мають слідчі ситуації. Знання та розуміння слідчої ситуації дозволяє особі, що проводить розслідування, обрати правильний його напрямок, сформулювати вірогідні слідчі версії, що в подальшому забезпечить якнайшвидше розкриття справи, а головне – встановлення істини у ній.

Актуальність теми дослідження зумовлена великим практичним значенням. Метою статті є розширення класифікації слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування «медичних» злочинів.

Дослідженнями поняття та природи слідчої ситуації займалася значна кількість науковців як вітчизняних, так і зарубіжних. До них можна віднести В.П. Бахіна, О.В. Батюк, Н.А. Бурнашева, С.В. Великанова, І.Ф. Герасимова, В.К. Лисиченко, В.В. Логінову та ін. Питаннями слідчих ситуацій, що складаються при розслідуванні злочинів, вчинених при наданні медичної допомоги, займалися І.М. Авдєєва,

Ф.Ю. Бердичевський, В.К. Кудряшов, А.Н. Колесніченко, Л.В. Омельчук, Л.В. Сухарнікова.

Виклад основного матеріалу. Серед науковців немає єдиної думки з приводу визначення поняття слідчої ситуації. Так, на думку А.Н. Колесніченка, під слідчою ситуацією слід розуміти певне становище в розслідуванні злочину, яке характеризується наявністю тих чи інших доказів та інформаційного матеріалу, а також конкретних завдань, які виникають у зв'язку з їх збиранням і перевіркою [1, с. 214].

В.П. Бахін розрізняє слідчі ситуації у широкому і вузькому значеннях. Сутність слідчої ситуації полягає у тому, що у широкому розумінні вона являє собою сукупність усіх умов, які впливають на розслідування та визначальні його особливості, у вузькому – характеристику інформаційних даних, які має слідство на конкретному етапі розслідування [2, с. 196–197].

У свою чергу С.В. Великанов визначає слідчу ситуацію, як сукупність сформованих на певному етапі умов – стану та обстановки розслідування, що сприй-

маються, оцінюються і використовуються слідчим для вирішення тактичних завдань і досягнення загальних (стратегічних) цілей розслідування [3, с. 9].

М.В. Салтєвський визначає слідчу ситуацію, як сукупність обставин конкретної події злочину, актуалізованих слідчим, прокурором, судом, що здійснюють його розкриття, розслідування і попередження, або це сукупність актуалізованої суб'єктом кримінального процесу потенційної інформації про злочин, що відображена і зберігається в матеріальному середовищі [4, с. 71].

На думку В.В. Логінової, слідча ситуація – це сукупність обставин, що сформувалась на певному етапі розслідування на підставі фактичних даних про подію злочину, яка обумовлює можливість органів досудового слідства реалізувати свої можливості щодо розкриття, розслідування та попередження злочину [5, с. 282].

У науковій літературі досить значна увага приділяється видам слідчих ситуацій, які класифікують за багатьма критеріями.

Зокрема, за критерієм індивідуалізації В.К. Лисиченко та О.В. Батюк слідчі ситуації поділяють на конкретні та типові. Конкретною слідчою ситуацією є та, що формується у конкретному кримінальному провадженні. У свою чергу типова слідча ситуація – це наукова категорія, що використовується для розробки дієвих прийомів та методів при розслідуванні окремих видів злочинів [6, с. 5].

М.В. Салтєвський поділяє слідчі ситуації на:

- сприятливі та несприятливі;
- безконфліктні та конфліктні;
- специфічні та типові;
- вихідні, проміжні та кінцеві [4, с. 74–77].

В.В. Логінова наводить більш детальну класифікацію слідчих ситуацій, яку запропонував Н.А. Бурнашев:

- за обсягом функціонування: глобальні (загальні та типові) та локальні (конкретні, специфічні, атипові);
- за сферою функціонування: слідчі, судові, експертні, оперативно-розшукові;
- відповідно до процесу ситуаційного розвитку: стратегічні, тактичні, організаційні;
- за етапами розслідування: дослідчої перевірки; початкового етапу розслідування; наступних етапів розслідування;
- за ступенем достовірності відображення стану розслідування: адекватні та неадекватні;
- за характеристикою інформаційної основи ситуації: проблемні та прості;
- за часом функціонування – довготривалі, короткотривалі;
- за прогностичною ознакою: передбачувані, непередбачувані;
- за ступенем безперервного функціонування: перманентні, тимчасові;
- за динамічною характеристикою: пульсуючі, злагоджені;
- за сферою ситуативного забезпечення – техніко-криміналістичні, методико-криміналістичні [7, с. 174].

Специфічним є визначення слідчої ситуації при розслідуванні «медичних» злочинів. Так, Л.В. Сухарнікова під слідчою ситуацією у справах про злочини, вчинені медичними працівниками в процесі професійної діяльності, що спричинили необережну шкоду життю та здоров'ю громадян, розуміє сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, обумовлених як діяльністю медичних працівників, в тому числі і підозрюваних у вчиненні злочину, так і поведінкою потерпілих, їх законних представників та інших осіб, а також особи, яка проводить розслідування, що визначають обстановку, в якій воно здійснюється [8, с. 109].

З урахуванням вищеперерахованих видів слідчих ситуацій та специфіки «медичних» злочинів можна сформулювати перелік найбільш типових слідчих ситуацій, що виникають при розслідуванні даного виду злочинів.

В залежності від етапу розслідування:

- слідча ситуація, що виникла на початковому етапі;
- слідча ситуація, що виникла на наступному етапі.

В залежності від джерела надходження інформації щодо кримінального правопорушення:

- повідомила потерпіла особа;
- повідомили родичі чи близькі потерпілої особи;
- повідомили особи, з якими потерпілий знаходиться в одній палаті або інші свідки;
- повідомили медичні працівники, які були присутніми при його вчиненні;
- повідомили медичні працівники, які надавали медичну допомогу після вчинення злочину, або судово-медичні експерти, патологоанатоми;
- повідомлення засобів масової інформації;
- стало відомо під час розслідування іншого злочину.

Залежно від складності слідчої ситуації:

- проста слідча ситуація – відомо про факт вчинення злочину, відома особа, яка його вчинила або про неї є орієнтовна інформація, відома потерпіла особа.

– складна слідча ситуація:

- а) відомо про факт вчинення злочину, відома потерпіла особа, не відома особа, яка вчинила злочин;
- б) відомо про факт вчинення злочину, особа потерпілого не встановлена, не відома особа, яка вчинила злочин;
- в) відомо про факт вчинення злочину, відома особа, яка вчинила злочин, особа потерпілого не встановлена.

Залежно від позицій сторін кримінального провадження:

- безконфліктна – особа, що вчинила злочин, відома, визнає свою вину та сприяє розслідуванню;
- конфліктна – особа, що вчинила злочин, вини не визнає, особа, що володіє інформацією, не бажає її повідомити, або повідомляє умисно неправдиву інформацію.

Слушною є думка Л.В. Сухарнікової, яка зазначає, що безконфліктні ситуації характеризуються повним

або частковим збігом інтересів учасників провадження, і звертає увагу на те, що в основах кримінального провадження закладено принцип змагальності його учасників, тому абсолютно безконфліктних ситуацій не буває. Конфлікт є практично завжди, але його гострота може бути різною. Цей поділ досить умовний, тому що на практиці в чистому вигляді такі слідчі ситуації виділити досить складно, іноді одну ситуацію від іншої відділяє кілька факторів [8, с. 114–115].

Залежно від способу вчинення злочину (дія чи бездіяльність) можна виділити такі слідчі ситуації:

- ненадання медичної допомоги;
- неналежне надання медичної допомоги.

Залежно від поведінки особи, що вчинила злочин, можна визначити такі слідчі ситуації, що можуть вини при розслідуванні «медичних» злочинів:

– медичний працівник визнає, що застосовував певний метод лікування, який призвів до спричинення шкоди життю та здоров'ю потерпілого, та визнає свою вину;

– медичний працівник визнає, що призначав потерпілому певні медичні препарати, які завдали шкоди його життю та здоров'ю (наприклад, перед їх застосуванням не провів пробу на реакцію організму на них тощо) та визнає свою вину;

– медичний працівник визнає, що необхідно було б провести лікування у певний спосіб, однак не зробив цього через відсутність певних медичних препаратів, спеціального обладнання;

– медичний працівник визнає, що застосовував певні методи лікування щодо потерпілого, призначав певні медичні препарати, але не визнає, що саме вони призвели до шкоди здоров'ю чи життю потерпілого;

– медичний працівник заперечує, що проводив лікування потерпілого.

Також слідчі ситуації можуть залежати від характеру інформації, яку надав потерпілий, а у випадку його смерті – родичі або близькі:

– потерпілий (його родичі чи близькі) знає, хто надавав йому медичну допомогу та може надати інформацію про цю особу;

– потерпілий (його родичі чи близькі) не знає, хто надавав йому медичну допомогу, але може описати цю особу;

– потерпілий (його родичі чи близькі) не знає, хто надавав йому медичну допомогу, та не може надати ніякої інформації про цю особу, однак може повідомити про заклад охорони здоров'я, в якому така допомога надавалася;

– потерпілий не знає, хто надавав йому медичну допомогу через тяжкий стан чи непритомність.

Залежно від характеру інформації про злочин:

– злочин вчинено в умовах очевидності:

а) факт вчинення злочину встановлений, відома особа, яка його вчинила;

б) факт вчинення злочину встановлений, про особу, яка його вчинила, є орієнтовна інформація;

в) відомий факт вчинення злочину, особа, яка його вчинила, невідома;

– злочин вчинено в умовах неочевидності – про нього стало відомо під час розслідування іншого злочину.

Слушною є думка С.В. Веліканова, що вивчення природи і структури слідчої ситуації дозволяє зробити висновок про її криміналістичну сутність, яка виявляється в специфічності обстановки і стану під час проведення як окремих слідчих (розшукових) дій, а також і всього розслідування, й залежно від цього вимагає прийняття рішень тактико-криміналістичного чи методико-криміналістичного характеру [3, с. 9].

Висновки. Слідча ситуація має велике теоретичне та практичне значення при розслідуванні будь-яких видів злочинів, у тому числі «медичних». Виділення слідчої ситуації дає можливість особі, що проводить розслідування, висунути найбільш типові версії, обрати правильний шлях розслідування, що в подальшому призведе до встановлення істини у справі і розкриття злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Салтевський М.В. Криміналістика. Підручник: У 2 ч. Ч. 2. / М.В. Салтевський – Харків : Консум, 2001. – 528 с.
2. Бахин В.П. Следственная ситуация и тактическое решение : Специализированный курс криминалистики для слушателей вузов МВД СССР / В.П. Бахин; [под ред. М.В. Салтевского]. – К. : НИИРИО КВШ МВД СССР, 1987. – С. 196–202.
3. Веліканов С.В. Класифікація слідчих ситуацій у криміналістичній методиці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / С.В. Веліканов; Нац. юрид. акад. України. – Х., 2002. – 22 с.
4. Колесниченко А.Н. Научные и правовые основы методики расследования отдельных видов преступлений : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / А.Н. Колесниченко – Х., 1967. – 509 с.
5. Логінова В.В. Поняття та значення слідчих ситуацій у методиці розслідування злочинів / В.В. Логінова // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 278–283. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10lvvmrz.pdf>.
6. Лисиченко В.К. Следственная ситуация и ее значение в криминалистике и следственной практике / В.К. Лисиченко, О.В. Батюк // Криминалистика и судебная экспертиза. – 1988. – Вып. 36, – С. 4–9.
7. Логінова В.В. Класифікація слідчих ситуацій при розслідуванні тілесних ушкоджень / В.В. Логінова // Право і безпека : Науковий журнал. – 2010. – № 3. – С. 172–178.
8. Сухарникова Л.В. Особенности расследования неосторожного причинения вреда жизни и здоровью граждан медицинскими работниками в процессе профессиональной деятельности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Л.В. Сухарникова – СПб., 2006 – 253 с.